

МИКОЛІ ТИХОНОВИЧУ ТОВКАЙЛУ — 60!

Виповнилося 60 років від дня народження нашого колеги, кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу археології кам'яного віку Інституту археології НАН України Миколи Тихоновича Товкайла.

М.Т. Товкайло народився 24 грудня 1949 р. в с. Коров'є Теофіпольського р-ну Хмельницької обл. в сім'ї залізничника та колгоспниці. Крім нього, в родині було ще троє дітей. Закінчивши у 1966 р. Теофіпольську середню школу, одразу пішов працювати. Далі, від 1968 до 1970 рр., служив у армії, потім працював на ткацькій фабриці у м. Херсон і водночас навчався на вечірньому відділенні Одеського технологічного інституту. Але інтерес до української історії та археології, який виник ще у шкільні роки, змусив його зробити радикальний поворот у своєму житті. У 1971 р., полишивши роботу і навчання у Херсоні, Микола їде до Києва — з амбітною метою вступити на історичний факультет Київського університету.

Проте шлях до археології виявився довгим і непростим. Не подолавши одразу вступний бар'єр і вперто простуючи до мети, упродовж 1972—1976 рр. Микола працює в Києві трактористом, бетонувальником, слюсарем. Навіть в омріяну археологічну експедицію йому уперше вдалося потрапити тільки 1976 р. — на договірних засадах, лаборантом. Відтоді, щорічно працюючи у складі Південно-Бузької, Інгульської та Миколаївської новобудовних експедицій Інституту археології під керівництвом таких досвідчених фахівців, як Г.Т. Ковпаненко та О.Г. Шапошникова, він набуває досвіду ведення польових робіт на різнокультурних та різночасових пам'ятках Миколаївщини.

У 1977 р. наполегливість М.Т. Товкайла, нарешті, увінчалася успіхом: він вступає на заочне відділення історичного факультету Київського державного університету ім. Т. Шевченка. Спеціалізуючись по кафедрі археології та

музеезнавства, паралельно з навчанням продовжує працювати лаборантом у Миколаївській експедиції, а від 1981 року вже самостійно провадить розкопки на щойно відкритих поселеннях доби неоліту—енеоліту Пугач 1 та 2.

Отримавши після закінчення у 1983 р. університету направлення до Переяслав-Хмельницького історико-культурного заповідника (від 1990 р. — Національний історико-етнографічний заповідник «Переяслав»), М.Т. Товкайло невпинно зростає як археолог, історик і знавець музейної справи. Він вивчає історію та етнографію Середньої Наддніпрянщини, бере активну участь у дослідженні середньовічних пам'яток Переяслава, водночас продовжує розкопки неолітичних та енеолітичних пам'яток Степового Побужжя у складі Миколаївської археологічної експедиції як керівник загону.

Завдяки пошуковим роботам, протягом 1981—1988 рр., М.Т. Товкайло відкрив у Степовому Побужжі низку нових пам'яток доби неоліту—енеоліту, а його масштабні розкопки поселень Пугач 1 і 2, Гард 3 і 4, Великий Ост-

рів ознаменували новий етап у вивченні бугдністровської культури регіону. Підсумком цих багаторічних досліджень стала кандидатська дисертація «Неоліт Степового Побужжя», успішно захищена в Інституті археології НАНУ 1998 р. Відтоді співпраця М.Т. Товкайла з відділом кам'яного віку набуває все тіснішого характеру, а з 2001 р. Інститут археології стає для нього основним місцем роботи, яку він поєднує з роботою в Національному історико-етнографічному заповіднику «Переяслав», де очолює постійно діючу археологічну експедицію. Результатом історико-археологічної діяльності є понад півсотні публікацій в українських та закордонних виданнях, а також монографія «Неоліт Степового Побужжя», яка стала своєрідним підсумком його багатолітньої археологічної діяльності в цьому регіоні.

Втім, археологічні здобутки — то лише одна із сторін діяльності Миколи Тихоновича в історичній науці. Багато років віддавши розкопкам одного з основних форпостів запорізьких козаків — Бузького Гарда, він захопився дослідженням героїчної історії українського козацтва. Відтак, його роботи по вивченню первісних поселень острова доповнилися дослідженням пам'яток ХУП—ХУІІІ ст., зокрема розкопками решток козацької церкви на Гарді. Іншою стороною цього захоплення став інтерес до кобзарства — призабутого у радянські часи жанру

української народної музики, що прославляв козацьку минувшину. Прагнучи до точного відтворення автентичних українських дум та пісень, М.Т. Товкайло перейняв від бандуриста та художника Георгія Ткаченка навички гри на старосвітській бандурі, традиція якої була майже втрачена після масових репресій українських кобзарів, бандуристів та лірників у 1920—1930-і рр. Відсутність готових інструментів спонукала його вдатися до виготовлення кобз та бандур власноруч. І в цій справі він досяг чималого успіху, про що свідчить престижна посада цехмайстра Київського кобзарського цеху. Свою кобзарську майстерність М.Т. Товкайло передає молоді, викладаючи у створених ним студіях.

Наукову роботу та музичну творчість ювіляр поєднує з активною громадською позицією. Як голова переяславського осередку «Просвіти», він був одним із організаторів національно-патріотичного круглого столу «Відповідь учених на Переяслав-1654», який суттєво пригасив пафос планованих урочистостей з нагоди 350-ліття горезвісного «возз'єднання». Багато років невтомно бореться він і за збереження історико-археологічних пам'яток та унікального природного середовища Бузького Гарда, яким загрожує знищення через нарощення потужностей Південно-Української АЕС.

Побажаймо ж шановному ювілярові творчого натхнення та нових наукових здобутків.